

Boodschap voor de 37ste Wereldcommunicatiedag, 1 juni 2003

De communicatiemedia ten dienst van ware vrede in het licht van 'Pacem in terris'

Dierbare broeders en zusters,

1. In de donkere dagen van de Koude Oorlog kwam de Encycliek 'Pacem in terris' van paus Johannes XXIII voor alle mannen en vrouwen van goede wil als een baken van hoop. De Heilige Vader verklaarde dat ware vrede "volmaakte eerbiediging van de door God ingestelde orde"¹ vereist en noemde waarheid, gerechtigheid, naastenliefde en vrijheid de pijlers van een vreedzame samenleving.²

De opkomst van de macht van de moderne sociale communicatiemiddelen vormde een belangrijk onderdeel van de achtergrond van de encycliek. Paus Johannes XXIII had met name de media voor ogen, toen hij opriep "de duidelijke normen van de eerlijkheid" in acht te nemen bij het gebruik van "initiatieven door middel waarvan de wederzijdse kennis van de volken wordt begunstigd en verspreid" die ons door de wetenschap en technologie worden verschaft. Hij uitte zijn afkeuring over "methoden van informatie, waardoor in strijd met de voorschriften van de waarheid en de rechtvaardigheid de goede naam van een volk wordt benadeeld".³

2. De verdeeldheid van volken in vijandige blokken is nu, bij het veertigjarig bestaan van *Pacem in terris*, hoofdzakelijk een pijnlijke herinnering, maar in veel delen van de wereld zijn vrede, gerechtigheid en sociale stabiliteit nog altijd ver te zoeken. Terrorisme, conflicten in het Midden-Oosten en andere regio's, bedreigingen over en weer,

onrecht, uitbuiting en schendingen van de waardigheid en heiligheid van het menselijk leven zowel voor als na de geboorte zijn mismoedig stemmende realiteiten van onze tijd.

Intussen is de invloed van de media op menselijke relaties en, zowel ten goede als ten kwade, op het politieke en sociale leven, enorm toegenomen. Daarom is het thema dat voor de 37ste Wereldcommunicatiedag is gekozen, tijdloos: 'De communicatiemedia ten dienste van ware vrede in het licht van *Pacem in terris*'. De wereld en de media kunnen nog steeds veel leren van de boodschap van paus Johannes XXIII.

3. *Media en waarheid.* Het morele basisvereiste voor alle communicatie is dat de waarheid wordt gerespecteerd en gediend. De vrijheid om uit te zoeken en uit te spreken wat waar is, is essentieel voor menselijke communicatie, niet alleen met betrekking tot feiten en informatie, maar ook en vooral ten aanzien van de natuur en bestemming van de menselijke persoon, ten aanzien van

1. Johannes XXIII, Encycliek *Pacem in terris* (11 april 1963), 1.

2. *A.w.*, 37.

3. *A.w.*, 90.

de maatschappij en het algemeen belang en ten aanzien van onze relatie tot God. De massamedia hebben in dit opzicht een onontkoombare verantwoordelijkheid, aangezien zij de moderne arena vormen waar ideeën worden geuit en waar mensen kunnen groeien in wederzijds begrip en solidariteit. Om die reden verdedigde paus Johannes XXIII het recht dat de mens “vrij de waarheid kan onderzoeken en, met inachtneming van de morele orde en het algemeen welzijn, zijn mening kan uiten en verspreiden” als een noodzakelijke voorwaarde voor sociale vrede.⁴

Feit is dat de media zich in veel gevallen ook op moedige wijze ten dienste van de waarheid stellen. Maar soms fungeren zij als kanalen voor propaganda en misleidende informatie ten behoeve van beperkte belangen, nationale, etnische, raciale en religieuze vooroordelen, materiële hebzucht en valse ideologieën van velerlei aard. Tegen de druk die op de media wordt uitgeoefend om op dergelijke wijze onjuiste informatie te verschaffen moeten in de allereerste plaats de mannen en vrouwen van de media zelf zich teweerstellen, maar ook de Kerk en andere betrokken groepen.

4. *Media en gerechtigheid.* Paus Johannes XXIII zegt in *Pacem in terris* mooie dingen over het universeel menselijk belang – “het welzijn namelijk dat voor de gehele mensheid van belang is”⁵ – waarvan ieder mens en alle volken het recht hebben om erin te delen.

Het wereldwijde bereik van de media brengt in dat opzicht bijzondere verantwoordelijkheden met zich mee. De media behoren weliswaar tot bepaalde, particuliere of openbare, belangengroeperingen, maar de aard van hun invloed op het leven vereist dat zij niet mogen dienen om groepen tegen elkaar op te zetten – bijvoorbeeld omwille van klassenstrijd, overmatig natio-

nalisme, raciale suprematie, etnische zuivering en dergelijke. Mensen omwille van een geloof tegen elkaar opzetten is helemaal een ernstige schending van waarheid en gerechtigheid, evenals discriminatie op grond van religieuze overtuigingen, aangezien deze tot het diepste domein van de persoonlijke waardigheid en vrijheid van de mens behoren.

De media hebben de strikte taak om, door accurate verslaggeving van gebeurtenissen, een correcte uitleg van kwesties en een eerlijke voorstelling van de diverse standpunten de gerechtigheid en solidariteit tussen mensen op alle niveaus van de samenleving te bevorderen. Dat betekent niet dat misnoegen en verdeeldheid moeten worden verbloemd, maar dat er naar de diepste oorzaak moet worden gezocht, zodat zij begrepen en opgelost kunnen worden.

5. *Media en vrijheid.* Vrijheid is een eerste vereiste voor werkelijke vrede én een van de meest kostbare vruchten ervan. De media dienen de vrijheid door zich in dienst van de waarheid te stellen: zij belemmeren de vrijheid naar de mate waarin zij afwijken van de waarheid door onwaarheden te verspreiden of een klimaat te creëren van ongegronde emotionele reacties op bepaalde gebeurtenissen. Alleen wanneer mensen vrijelijk toegang hebben tot voldoende en ware informatie, kunnen zij het algemeen belang nastreven en het openbaar gezag om rekenschap vragen.

Als de media de waarheid moeten dienen, moeten zij zelf vrij zijn en die vrijheid op correcte wijze gebruiken. De bevoorrechte status van de media verplicht hen om puur commerciële belangen te overstijgen en zich ten dienste te stellen van de werkelijke behoeften en belangen van de samenleving. Enige publieke regulering van de media ten behoeve van het algemeen belang is op zijn plaats, controle van overheidswe-

4. *A.w.*, 12.

5. *A.w.*, 132.

ge niet. Vooral verslaggevers en commentatoren hebben de serieuze taak om zich te houden aan de eisen van hun morele geweten en weerstand te bieden aan de druk om de waarheid 'aan te passen' om te voldoen aan de vereisten van rijkdom of politieke macht.

Een praktische zaak is dat er manieren moeten worden gevonden om de zwakkere geledingen van de samenleving niet alleen toegang te verschaffen tot de informatie die zij nodig hebben om zich individueel en sociaal te kunnen ontplooiën, maar om er tevens voor te zorgen dat zij ook een doelmatige en verantwoordelijke rol kunnen spelen bij het vaststellen van de inhoud van de media en het bepalen van de structuren en het beleid van de sociale communicatiemiddelen.

6. *Media en liefde*. “De woede van een mens leidt niet tot gerechtigheid voor God” (Jak 1,20). Ten tijde van het hoogtepunt van de Koude Oorlog kwam paus Johannes XXIII met een eenvoudige, maar diepe gedachte over wat de weg van de vrede inhield: “Voor het bewaren van de vrede is nodig, dat voor de wet, waarop de vrede thans steunt, een geheel andere wet in de plaats komt, die bepaalt dat de ware vrede onder de volkeren niet kan worden gebaseerd op militair evenwicht, maar slechts op wederzijds vertrouwen.”⁶

De communicatiemedia vervullen een sleutelrol in de hedendaagse wereld en zij kunnen een immense betekenis hebben bij de opbouw van dat vertrouwen. Hun macht is zo groot dat zij in enkele luttele dagen bij het publiek de positieve of negatieve reactie teweeg kunnen brengen, die hun bedoelingen dient. Redelijke mensen zullen zich realiseren dat zo'n immense macht zeer hoge maatstaven van waarheidsgetrouwheid en goedheid vereist. In dit opzicht zijn de mannen en vrouwen van de media in het

bijzonder gebonden om een bijdrage te leveren aan de vrede in alle delen van de wereld door de barrières van wantrouwen te slechten, consideratie te hebben met de standpunten van anderen en er altijd naar te streven om volken en landen tot elkaar te brengen in wederzijds begrip en respect – en verder dan dat, tot verzoening en barmhartigheid!

“Waar haat en wraaklust overheersen, waar oorlog lijden en dood zaait onder onschuldigen, daar is de genade van de barmhartigheid nodig om het menselijk verstand en hart tot inkeer te brengen en vrede te brengen.”⁷

Hoe moeilijk dit alles ook zal zijn, het is geenszins te veel gevraagd van de mannen en vrouwen van de media. Wat zij zijn zowel geroepen als professioneel verplicht om dienaren van waarheid, gerechtigheid, vrijheid en liefde te zijn en door hun belangrijke werk bij te dragen aan een sociale orde “die gebaseerd is op de waarheid, gevormd wordt door de rechtvaardigheid, verheven en volmaakt wordt door de liefde en tenslotte gerealiseerd wordt onder leiding van de vrijheid”⁸. Ik zal daarom op deze Wereldcommunicatiedag bidden dat de mannen en vrouwen van de media de opdracht van hun roeping steeds beter kunnen vervullen, namelijk het algemeen belang dienen. Hun persoonlijke voldoening en de vrede en het geluk van de wereld zullen hier in vergaande mate van afhangen. Moge God hen zegenen met licht en moed.

Vanuit het Vaticaan, 24 januari 2003, de gedachtenis van Franciscus van Sales

JOHANNES PAULUS II

Vertaling: drs. P.C. de Die

6. *A.w.*, 113.

7. *Preek in het heiligdom van de Goddelijke Genade in Krakow-Lagiewniki* (17 augustus 2002), 5.

8. *Pacem in terris*, 167.